

LBRIS

We know
books

Laurence Rees

HITLER
și
STALIN

**Aliați și inamici.
Tirani în cel de-al Doilea Război Mondial**

Traducere din limba engleză de
AURELIA ULICI

LITERA
București

<i>Lista hărților</i>	8
<i>Lista ilustrațiilor</i>	9
<i>Prefață</i>	11
<i>Introducere</i>	15
Capitolul 1. Pactul	34
Capitolul 2. Eliminarea Poloniei	54
Capitolul 3. Destine diferite	78
Capitolul 4. Vise și coșmaruri	104
Capitolul 5. Războiul de anihilare al lui Hitler	121
Capitolul 6. Invazia	137
Capitolul 7. Zile de disperare	161
Capitolul 8. Un război mondial	180
Capitolul 9. Foamete	204
Capitolul 10. Brațul lung al lui Stalin	223
Capitolul 11. Dincolo de stepă	243
Capitolul 12. Bătălia de pe Volga	263
Capitolul 13. Lupta continuă	284
Capitolul 14. Ficțiune și realitate	311
Capitolul 15. Crime în masă.	332
Capitolul 16. Colapsul Centrului	350
Capitolul 17. Zilele morții	375
Capitolul 18. Victorie și înfrângere	403
<i>Postfață</i>	417
<i>Mulțumiri</i>	424
<i>Note</i>	426
<i>Indice</i>	470

PACTUL

În august 1939, Hitler și Stalin – cei mai mari inamici din punct de vedere ideologic – au realizat un lucru cu adevărat extraordinar. Au semnat un pact de neagresiune. Și, pentru mulți dintre susținătorii lor, aceasta era o înțelegere care părea să fie împotriva oricărei logici.

„Nu-i putem găsi nici un sens“, spunea Karl-Hermann Müller, pe vremea aceea un tânăr marinier german. „Pe de o parte, comunismul era combătut – cel puțin așa trebuia să fie –, iar pe de alta se semna un pact cu comuniștii. [...] Povestea asta nu avea nici un sens.“⁷¹

Este ușor de înțeles încurcătura în care se afla Karl-Hermann – și nedumerirea altor câteva milioane. Hitler fusese împotriva Uniunii Sovietice ani de-a rândul. Încă din 1924, el scria în *Mein Kampf* că „acea care conduc în zilele noastre Rusia sunt niște criminali sângeroși de rând“ și „gunoiul umanității“, care „au invadat un mare stat într-un moment tragic, au măcelărit și au lichidat mii de minți luminate în setea lor sălbatică de sânge“ și, odată ajunși la putere, au instaurat „cel mai crud și mai tiranic regim al tuturor timpurilor“.⁷²

Hitler, ca unul care vedea lumea aproape în totalitate în termeni de rasă, considera că aceasta era cheia cu ajutorul căreia putea fi înțeleasă acțiunea bolșevicilor: „Acești conducători aparțin unei rase care combină, într-un amestec rar, cruzimea bestială și un dar de neimaginat al minciunii și care, astăzi, mai mult decât oricând, sunt conștienți de misiunea de a-și impune sângeroasa opresiune asupra întregii lumi“.⁷³

Ca și cum nu ar fi fost de ajuns, Hitler oferea în *Mein Kampf* explicația finală – iar pentru el devastatoare – a motivului pentru care Uniunea Sovietică devenise atât de periculoasă. „Nu uitați“, scria el, că „evreul internațional“ „stăpânește complet Rusia“ și „privește Germania nu ca pe un aliat, ci ca pe un stat destinat“ să aibă aceeași soartă pe care o avusese Rusia imperială în mâinile comuniștilor. Mai mult, controlul Uniunii Sovietice, era de părere Hitler, era doar primul pas pentru evrei: „În bolșevismul rusesc trebuie să vedem încercarea evreilor, în secolul XX, de a obține dominația mondială“.⁷⁴ Orice înțelegere cu Uniunea Sovietică era, prin urmare, în viziunea lui Hitler, exclusă. El arăta foarte

clar în *Mein Kampf* că „nu închei un pact cu cineva al cărui singur interes este distrugerea partenerului său”.⁷⁵

Teoriile agresive ale lui Hitler legate de Uniunea Sovietică erau acceptate de susținătorii lui nu doar pentru că mulți dintre ei erau fie pe față, fie în secret antisemiți, dar și ca o consecință a înfrângerii Germaniei în Primul Război Mondial. Pentru a face față umilinței înfrângerii, mulți oameni – în special cei din partidele naționaliste de dreapta – căutau țapi ispășitori. Ei îi acuzau pe „evrei” de complot în spatele liniilor pentru a provoca înfrângerea germană, iar pe „democrații” evrei, pentru negocierea detestatelor tratate de pace de după război – cel mai notoriu fiind Tratatul din Versailles. Și când, în 1919, au existat încercări de declanșare a revoluției la München și la Berlin, au susținut că evreii, ca presupusă forță aflată în spatele bolșevicilor, încercau să preia controlul Germaniei.

S-au străduit prin toate mijloacele să-și apere punctele de vedere. Nu niște evrei au condus revolta de la München, care a instaurat pentru scurt timp o republică „sovietică” în Bavaria, în 1919? Nu politicieni evrei, ca Otto Landsberg, au participat la discuțiile privind Tratatul de la Versailles? Nu erau evrei bolșevicii de frunte, precum Lev Troțki? În realitate, Marx însuși nu era evreu?

Oricum, ca toate declarațiile bazate pe prejudecăți, argumentele aflate în spatele acestor afirmații se vor prăbuși când vor fi analizate. Da, un mic număr de evrei fuseseră implicați în revoluția de la München, dar marea majoritate a germanilor evrei au continuat să trăiască respectând legea și respingând insurecția violentă. Da, Otto Landsberg fusese la discuțiile privind încheierea Tratatului de la Versailles, dar se opusese prevederilor din tratat și până la urmă demisionase. Da, Lev Troțki se născuse într-o familie de evrei, dar mulți alți bolșevici de frunte – Stalin și Molotov, pentru a numi numai doi – nu veneau din familii de evrei. Până la urmă, cu toate că Marx avea strămoși evrei, nu fusese niciodată un evreu practicant. De fapt, tatăl său se convertise la creștinism.

Nici unul dintre aceste amănunte nu contau pentru Hitler. În timpul carierei sale politice, n-a lăsat niciodată faptele să-l împiedice, iar ura sa oarbă față de Uniunea Sovietică l-a ajutat să dea un sens lumii sale. Într-adevăr, este greu să ne gândim la orice alt crez politic extern pe care Hitler să-l urmărească în 1924 mai îndârjit decât ura față de „bolșevismul rus”. Uriașa lui prejudecată față de sovietici aduna laolaltă elementele esențiale ale ideologiei sale: rasismul, antisemitismul și frica de compromitere a „purității sângelui” german de către un popor care încercase să-și distrugă dușmanii cu „minciuni și calomniile, otravă și corupție”.⁷⁶

LIBRIS

We know
books

De asemenea, Hitler recunoștea deschis că dorește ca Germania să fure din teritoriul Uniunii Sovietice. Scria în *Mein Kampf* că luase decizia să „oprească nesfârșita deplasare a germanilor spre sud și vest și să ne întoarcem privirea spre teritoriul din est”.⁷⁷ Declara în mod explicit că a „pus ochii” pe teritoriul din „Rusia și statele ei vasale, de la frontieră”. Cu greu ar fi putut fi mai clar. Intenționa să creeze un nou imperiu german în vestul Uniunii Sovietice; și declara acest lucru nu într-o întâlnire secretă, conspirând cu cei mai apropiați confidenți ai săi, ci într-o carte accesibilă tuturor.

În mitul popular, această dorință de a pune mâna pe teritorii din Uniunea Sovietică este adesea citată ca unul dintre primele exemple ale megalomaniei lui Hitler. Cât de dezechilibrată trebuie să fie o ființă umană, se întrebau unii, încât să vrea să cucerească Rusia? Așa cum spunea feldmaresalul Montgomery, „regula numărul unu” a războiului este „nu mergi la Moscova”.⁷⁸ Dar nu așa se vedeau lucrurile în epocă.

Hitler era conștient, așa cum scria în *Mein Kampf*, în 1924, că numai cu șase ani înainte bolșevicii, la insistențele germane, abandonaseră uriașe întinderi de pământ și o treime din populația Rusiei prerevoluționare. În urma Tratatului de la Brest-Litovsk, semnat la începutul lui 1918, bolșevicii renunțaseră statele baltice, Ucraina și la multe altele. Astfel, germanii descoperiseră, în 1918, că invadarea „Rusiei” ar putea fi într-adevăr o întreprindere foarte profitabilă.

Lenin fusese de acord cu acest tratat umilitor pentru că voia să iasă din Primul Război Mondial. Trebuia să se concentreze asupra consolidării revoluției în interior, iar acesta era prețul pe care trebuia să-l plătească. În martie 1918 scria că, în timp ce Brest-Litovsk ar putea fi considerată o „pace obscenă”, realitatea era că, dacă bolșevicii nu ieșeau din război, atunci „guvernul nostru ar fi fost înlăturat”.⁷⁹ Mai târziu, a comparat tratatul de pace cu o înțelegere făcută cu niște criminali. „Imaginează-ți că mașina ți-a a fost oprită de bandiți înarmați”, scria el. „Le dai banii, actele de identitate, revolverul și chiar mașina. În schimb, ești scutit de compania lor plăcută. [...] Târgul nostru cu bandiții imperialismului german a fost exact un astfel de compromis.”⁸⁰

Germanii nu au fost impresionați de importanța reprezentanților bolșevicilor care veniseră să discute despre înțelegere. „Nu voi uita niciodată primul dîneu avut cu rușii”, scria generalul-maior Max Hoffmann, membru al delegației germane. „În fața mea era un muncitor, care era evident încurcat de numeroasele ustensile care se aflau pe masa lui. A încercat să pună mâncare pe farfurie mai întâi cu un obiect și apoi cu altul...” Hoffmann a observat, de asemenea, că un reprezentant bolșevic, când

a fost întrebat dacă ar vrea „vin roșu sau vin alb“, a răspuns că l-ar „prefera“ pe oricare ar fi „mai tare“.⁸¹

Tratatul de la Brest-Litovsk n-a avut viață lungă – a fost anulat după înfrângerea Germaniei din noiembrie 1918 –, dar, când Hitler a scris *Mein Kampf*, amintirea tratatelor inițiale era încă proaspătă.⁸² Așadar, în epocă, nu era lipsită de logică presupunerea că un acord încheiat cu bolșevicii, acceptat la începutul lui 1918, le va putea fi din nou impus. Nu-și arătaseră deja bolșevicii slăbiciunea – considerată aproape o lașitate?

I se pot aduce multe acuzații lui Adolf Hitler, dar lipsa de coerență în viziunea sa ideologică nu poate fi una dintre ele. De exemplu, în 1936, într-unul dintre puținele memorii politice pe care le-a scris vreodată, și-a exprimat încă o dată obsesia pentru pericolul „bolșevismului“. „De la izbucnirea Revoluției franceze“, scria el în termeni aproape apocaliptici, „lumea s-a îndreptat cu o viteză din ce în ce mai mare către un nou conflict, soluția extremă care se numește bolșevism, care are ca esență și scop doar înlăturarea acelor păături ale omenirii care au condus până acum și înlocuirea lor cu evreimea mondială. Nici un stat nu va putea să se retragă sau să rămână la distanță de acest conflict istoric. De când marxismul, prin victoria lui în Rusia, a făcut ca unul dintre cele mai mari imperii din lume să devină o bază pentru acțiunile sale viitoare, această problemă s-a transformat într-o amenințare...“⁸³

De teamă să nu existe cineva care să nu înțeleagă exact ce a vrut să spună Hitler cu aceste cuvinte, Hermann Göring le-a lămurit sensul în timpul unei ședințe a guvernului din septembrie 1936, când a declarat că nota Führerului începea cu „principiul de bază că o confruntare cu Rusia este inevitabilă“.⁸⁴ Și, dacă Hitler nu mai vorbea deschis în discursurile pentru marele public despre intenția lui de a smulge teritoriile din est, continua să readucă în discuție pericolul imens pe care îl reprezenta existența Uniunii Sovietice. Într-un discurs ținut la Nürnberg, în septembrie 1937, vorbea despre lupta împotriva bolșevismului în termeni demni de o epopee. Niciodată speriat de o hiperbolă, descria lupta ca pe „un eveniment colosal din istoria mondială“, amenințarea bolșevică fiind „cel mai mare pericol cu care cultura și civilizația rasei umane sunt amenințate de la prăbușirea statelor Antichității“.

Hitler sublinia faptul că un conflictul cu bolșevismul era atotcuprinzător. Totul era amenințat – viața spirituală germană, economia „și toate celelalte instituții care stabilesc natura, caracterul și viața“ statului. De asemenea, Hitler amintea din nou celor care îl ascultau că evreii se aflau în spatele bolșevismului. Descria o imagine înspăimântătoare a amenințării pe care o reprezenta bolșevismul. Susținea că evreii – „o

rasă inferioară sub toate aspectele” urmăreau o politică de exterminare a „claselor intelectuale” ale popoarelor pe care le conduceau. Erau nevoiți să facă acest lucru, spunea el, pentru că altfel ar fi fost învinși de „inteligenta superioară”. În concluzie, Hitler afirma că în Uniunea Sovietică exista „o organizație internațională bolșevico-evreiască a unor criminali” al cărei scop era „să guverneze Germania de la Moscova”.⁸⁵

De remarcat faptul că Hitler nu spunea că era necesar să invadeze Uniunea Sovietică, pur și simplu, pentru a dobândi mai multe teritorii pentru Germania. Dimpotrivă, susținea că Germania era amenințată de dorința bolșevicilor de a continua „revoluția mondială”. Se punea în ipostaza profetului care avertiza împotriva unei amenințări existențiale. Era o poziționare tactică inteligentă, având în vedere scopul său final – deoarece credea că o cale de a dejuca presupusele planuri expansioniste ale bolșevicilor era să-i atace înainte ca aceștia să pornească la război împotriva Germaniei. În felul acesta, germanii aveau să obțină tot spațiul de care aveau nevoie în est, nu pentru că erau imperialiști, ci ca o consecință „nepremeditată” a unui act de autoapărare.

În anii 1930, atitudinea lui Stalin față de Hitler nu era una clară. În iulie 1932, cu mai puțin de un an înainte ca Hitler să devină cancelar, el a cerut ca Partidul Comunist German să nu se concentreze atât de mult asupra amenințării naziștilor, ci asupra pericolului pe care îl reprezentau alți socialiști din Germania. Un grup de comuniști germani s-au dus să-l întâlnească pe Stalin, în încercarea de a-l convinge să se răzgândească, dar le-a respins îngrijorarea, spunându-i unuia dintre ei, Franz Neumann: „Nu crezi, Neumann, că, dacă naționaliștii vor ajunge la putere în Germania, vor fi atât de preocupați de Occident, încât vom putea construi socialismul în liniște?”⁸⁶

Se pare că Stalin crezuse că atacurile publice bine țintite ale naziștilor împotriva „criminalilor din noiembrie”, care semnaseră odiosul Tratat de la Versailles de la sfârșitul Primului Război Mondial, dovedeau că Hitler se va concentra pe încercarea de a schimba termenii restrictivi ai acordului încheiat cu puterile occidentale. Până la un punct era corect. În vreme ce dușmanul ideologic al lui Hitler fusese întotdeauna Uniunea Sovietică, pe termen scurt, relația Germaniei cu Franța, Marea Britanie și Statele Unite conta mai mult. Acestea erau țările care fuseseră în primul rând răspunzătoare de despăgubirile împovărătoare de război, de pierderea teritoriului și de limitarea efectivelor forțelor armate, impuse Germaniei după Versailles.

LIBRIS | We know

Asta nu înseamnă că Stalin ignora planurile lui Hitler pentru Uniunea Sovietică. Citise cu atenție *Mein Kampf* și însemnase pe exemplarul personal, cu creion colorat, pasajele importante.⁸⁷ Dar știa și că realitatea geografică însemna și că Hitler nu prezenta o amenințare imediată concretă, pentru că alte țări – în principal Polonia – stăteau ca o barieră între Germania și Uniunea Sovietică. Deci, cu toată dorința lui Hitler de a dobândi teritorii din „Rusia și statele ei vasale“, cum avea să poată fi atins acest scop în termeni practici?

Nici Uniunea Sovietică nu urmărea în acel moment, așa cum susținea Hitler, „stăpânirea asupra Germaniei“ și „revoluția mondială“. Cu toate că ar fi simplistă afirmația că Stalin respinsese susținerea bolșevică pentru declanșarea revoluției în alte țări, în același timp este clar că, în anii 1930, el nu a dovedit prea mult entuziasm pentru atingerea acestui obiectiv. Cert este că nu a dizolvat Cominternul – organizație a grupărilor comuniste internaționale creată în 1919 –, dar, așa cum am văzut în instrucțiunile date comuniștilor germani în 1932, obiectivul lui principal era să zdrobească celelalte grupări de stânga, pe care le considera o amenințare pentru experimentul sovietic de construire a socialismului.

Doar în rare ocazii Stalin aproba implicarea sovietică în conflicte străine. Și, chiar și când o făcea, acțiunile lui nu erau pe față. În timp ce, de exemplu, trimitea bani și arme pentru a ajuta în războiul dus împotriva generalului Franco în Spania, era mereu preocupat de natura exactă a grupurilor pe care le ajuta. Voia în special răspunsul la o întrebare vitală: l-au susținut pe omul pe care îl ura mai mult decât pe oricine altcineva – Lev Troțki?

Stalin reușise să i-o ia înainte lui Troțki, un coleg revoluționar din anii 1920. Personalitatea carismatică a lui Troțki, înzestrarea lui intelectuală nu se potriveau cu violența răbdătoare a lui Stalin. Stalin l-a expulzat din Uniunea Sovietică în 1929 și de atunci Troțki îi făcuse numai probleme. Din exil, Troțki – spre deosebire de Stalin, un scriitor ultratalentat – criticase nu doar politicile lui Stalin, ci și pe Stalin, omul. Mai presus de toate, susținea că Stalin trădase revoluția refuzând să accepte chemarea la revoluție mondială. În schimb, susținea el, Stalin construise o structură birocratică sufocantă în Uniunea Sovietică, în căutarea unei baze pentru propria putere. În consecință, ceruse îndepărtarea lui Stalin. În 1933 scria că era nevoie ca „avangarda proletară“ să elimine „birocrăția“ stalinistă prin „forță“, pentru a-l face pe Stalin să cedeze puterea.⁸⁸ Patru ani mai târziu, în 1937, a mers și mai departe și a afirmat într-un interviu că singura modalitate de a-l îndepărta pe Stalin, pe care îl acuza că se situa „mai presus de orice critică“, era asasinatul.⁸⁹ În același

an a fost publicat în limba engleză atacul său devastator numit *Școala de falsuri a lui Stalin*. „Poți jongla cu citate, poți ascunde stenogramele propriilor discursuri, poți interzice să circule scrisorile și articolele lui Lenin, poți fabrica kilometri de citate false“, declara Troțki în concluzia cărții, atacând ceea ce credea că era încercarea lui Stalin de a rescrie istoria revoluției. „Poți suprima, ascunde și arde documente istorice. Poți extinde chiar cenzura la fotografiile și la înregistrările pe film ale evenimentelor revoluționare. Toate aceste lucruri Stalin le face. Dar rezultatele nu vor justifica așteptările. Doar o minte limitată ca a lui Stalin și-ar putea imagina că aceste mașinațiuni jalnice îi vor face pe oameni să uite giganticele evenimente ale istoriei moderne.“⁹⁰ Dar, din păcate pentru Troțki, omul despre care credea că avea o „minte limitată“ a fost cel care a triumfat asupra lui în cele din urmă. După ce Stalin a ordonat asasinarea lui Troțki, un comunist spaniol, Ramón Mercader, l-a atacat cu un piolet pe 20 august 1940, în Mexic. Troțki a murit a doua zi din cauza rănilor.

Adevărul surprinzător era că, în anii 1930, Stalin nu se temea atât de faptul că revoluția bolșevică nu va reuși să izbucnească în alte țări, cât că o revoluție nepotrivită – una condusă de Troțki – va reuși. Era o preocupare care explica în mare parte comportamentul lui, căci anxietatea legată de Troțki îi alimenta firea profund suspicioasă. Cine, întreba el, erau „troțkiștii“ care activau în secret în Uniunea Sovietică? Așa cum vom vedea, căutarea răspunsului la această întrebare va duce la multe mii de morți sângeroase.

Acesta era contextul în care Stalin a ținut un important discurs de politică externă, în primăvara lui 1939. Pe 10 martie, la al XVIII-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice declara că este „incredibil, dar adevărat“, că „state nonagresive“, precum America, Marea Britanie și Franța au făcut „concesii după concesii“ față de „statele agresoare“ (prin care înțelegea Germania, Italia și Japonia). Poate, a adăugat el, „statele nonagresive“ urmăreau o politică de calmare a spiritelor, pentru că se temeau că, dacă va exista un alt război, va putea izbucni o revoluție în țările lor. După cum toată lumea știa, Revoluția bolșevică izbucnise în Rusia în timpul „primului război mondial imperialist“. Sau, ca alternativă, declara Stalin, pentru că abandonaseră ideea de „securitate colectivă“ în favoarea „neutralității“ – o strategie care îi ajutase doar pe „agresori în acțiunea lor infamă“.⁹¹

Stalin a mers mai departe și a sugerat chiar că „statele nonagresive“ aveau o agendă secretă împotriva Uniunii Sovietice. Sublinia că acestea nu au oferit decât un răspuns anemic față de agresiunea germană împotriva Austriei și a Cehoslovaciei, dar, cu toate acestea, publicau

în presă „minciuni” despre „slăbiciunea armatei ruse” și „demoralizarea forțelor aeriene ruse”. Ei erau cei care „îi instigau pe germani să meargă mai departe spre est, promițându-le profituri ușoare și incitându-i: «Începeți numai războiul cu bolșevicii și totul va fi în regulă»”.⁹² În cursul acestui discurs, Stalin a făcut faimoasa afirmație că sovieticii „nu ar accepta ca țara noastră să fie atrasă în conflicte de către adepți ai războiului care sunt obișnuiți ca alții să scoată castanele din foc pentru ei”.⁹³

Discursul lui Stalin l-a tulburat destul pe Winston Churchill, care încă nu se întorsese la guvernare, pentru a-l întreba pe ambasadorul sovietic Londra, Ivan Maiski, dacă asta însemna că Stalin nu era pregătit să „coopereze cu democrațiile”. Maiski a răspuns că este mai mult un îndemn pentru democrații să fie „pregătite să lupte împotriva agresorilor, și nu doar să vorbească despre asta”.⁹⁴

Totul se întâmplase în timp ce Hitler făcea o mișcare decisivă, care îi dezvăluia intențiile și adevărata natură. În martie 1939, el a trecut la dezmembrarea Cehoslovaciei prin crearea în estul acesteia a unei noi țări aservite – Slovacia – și prin trimiterea de trupe germane în restul teritoriului, în vederea înființării Protectoratului Boemiei și Moraviei.

Fapt extrem de semnificativ, în parte din cauza celor întâmplate cu un an înainte. În martie 1938, germanii invadaseră mai întâi Austria și apoi începuseră să amenințe Cehoslovacia. Pentru a evita un război în Europa, Hitler a fost obligat să amâne planul de a ocupa întreaga Cehoslovacie și, după conferința de la München din septembrie, în același an, a fost de acord să anexeze doar Sudetenland, regiune care era în mare măsură locuită de etnici germani. Acest ultim punct era esențial pentru el, deoarece, în anii 1930, susținuse public că urmarea doar să-i unească pe toți vorbitorii de germană sub conducerea lui. Față de această poziție a sa a existat o oarecare simpatie internațională sau cel puțin s-a manifestat o lipsă de entuziasm de a porni un război din acest motiv. Așa cum declara sir Frank Roberts de la Ministerul britanic de Externe, „opinia publică [din Marea Britanie] n-ar înțelege implicarea, ca aliat al Franței, într-un război cu Germania în Europa, pentru a împiedica unirea unor germani cu alți germani”.⁹⁵

Pe măsură ce Hitler dezmembra restul Cehoslovaciei, această atitudine de indiferență avea să se schimbe. Și modul în care s-a achitat de sarcină în martie 1939 spune mult nu numai despre modul brutal în care acesta înțelegea să-și conducă politica externă, dar și despre dimensiunea disprețului său față de națiunile mai slabe. Așa cum vom vedea, era un dispreț pe care îl împărtășea și Stalin.

LEBIS

We know

După Acordul de la München, Slovacia, teritoriul din estul Cehoslovaciei, căpătase un statut special acordat de cehi, iar preotul catolic Jozef Tiso fusese numit prim-ministru al Regiunii Autonome Slovace. Dar la începutul lui martie 1939, președintele ceh Emil Hácha l-a înlăturat pe Tiso din funcție. Era îngrijorat de faptul că slovacii conduși de Tiso, cu ajutorul naziștilor, își vor declara independența. Dar Tiso nu prea știa ce să facă, până când l-a întâlnit pe Hitler și i-a auzit amenințările. Führerul i-a spus că intenționa să intre în Cehia indiferent ce decideau slovacii. Singura problemă pentru slovaci era acum să se hotărască dacă preferau independența sau ca naziștii să fie de acord cu planurile maghiarilor pentru teritoriul lor. În cuvintele brutale ale lui Hermann Göring de la o întâlnire cu o delegație slovacă, care avusese loc cu o lună înainte: „Vreți să deveniți independenți? [Sau ar trebui] să-i las pe unguri să pună mâna pe voi?”⁹⁶

Pe 14 martie, a doua zi după întâlnirea cu Hitler, Tiso s-a întors la Bratislava pentru o întrunire de criză a parlamentului slovac. Unul dintre politicienii prezenți, Martin Sokol, descria atmosfera tensionată: „Nimeni nu voia cu adevărat să-și asume responsabilitatea în fața istoriei [declarând independența], pentru că cine știe [...] ce avea să se întâmple cu Slovacia până după-amiază...”⁹⁷ Cu toate acestea, slovacii au stabilit că, în general, independența era calea cea mai puțin periculoasă de urmat și au creat fără întârziere statul slovac.

În aceeași seară, marți, 14 martie, președintele Hácha al Cehoslovaciei a sosit la Berlin pentru discuții cu Hitler. Avea să se dovedească o întâlnire stranie – mai puțin o discuție între oameni de stat și mai mult un exercițiu de umilire rituală. Hitler l-a lăsat la început pe bătrânul Hácha, în vârstă de 66 de ani, să aștepte, după ce președintele ceh, bolnav, îndurase o lungă călătorie de la Praga. Afacerea urgentă care l-a împiedicat să-l întâlnească pe Hácha a constat în vizionarea unui film numit *Ein hoffnungsloser Fall* (*Un caz fără speranță*), o comedie romantică germană. S-a întors la întâlnirea cu Hácha în jurul orei unu dimineața și imediat s-a lansat într-o tiradă furioasă. Singurul mod de a proteja Reichul, susținea el, era ca Germania să ocupe teritoriul ceh în integralitate. Dacă Hácha nu suna urgent la Praga și nu ordona forțelor cehe să nu opună rezistență germanilor invadatori, rezultatul avea să fie o baie de sânge. Göring, care participa și el la întâlnire, a adăugat că avioanele sale erau gata să bombardeze Praga chiar în acea dimineață. În acel moment Hácha s-a prăbușit.

Manfred von Schröder, un tânăr diplomat german care a fost martor la cele întâmplate, continua: „Aveam nevoie de un medic și asta era sarcina mea. [...] Renumitul profesor Morell [doctorul personal al lui Hitler]

locuia aproape, așa că l-am sunat, a venit și i-a făcut o injecție. Mai târziu, oamenii spuneau că îi făcuse o injecție care să-l determine să facă tot ce voia Hitler, dar eu cred că injecția pe care i-a făcut-o în braț era una normală. [...] Hácha s-a întors [imediat ce și-a revenit] să semneze capitularea Cehoslovaciei.⁹⁸

După ce Hácha a plecat, terminat de evenimentele nopții, Hitler i-a spus secretarei lui: „Asta este cea mai fericită zi din viața mea. Ceea ce s-a încercat în zadar secole întregi am avut norocul să îndeplinesc eu. Am realizat unirea Cehiei cu Reichul. Hácha a semnat acordul. Voi fi considerat cel mai mare german din istorie.”⁹⁹

În urma unei hărțuiri fără scrupule, Hitler ajunsese să trăiască „cea mai fericită zi din viață”. Era convins că în „lupta neîntreruptă” a vieții, o țară mică, aparent fără prieteni, putea fi determinată să facă orice voia un vecin mai mare și mai puternic. Era o realitate politică și geografică dură, pe care Stalin o înțelegea exact în același mod.

Cu toate acestea, ca urmare a ocupării Cehiei și a creării unui stat vasal nazist în Slovacia, Hitler s-a confruntat cu o problemă. Își încălcase, fără îndoială, promisiunea pe care o făcuse cu doar un an înainte, ca Sudetenland să fie „ultima pretenție teritorială” pe care o avea. Și cum Cehoslovacia era în mod demonstrabil locuită de foarte mulți de oameni care nu se considerau germani, afirmația lui că nu voia decât să-i unească pe vorbitorii de limbă germană s-a dovedit a fi o minciună.

Sir Alexander Cadogan, de la Ministerul britanic de Externe, scria în jurnalul său, pe 20 martie 1939, că „am ajuns la o răscruce de drumuri”. Atât timp cât Hitler încerca doar să obțină un teritoriu ocupat de vorbitori de limbă germană, poporul britanic „ar putea pretinde că are dreptate”, dar, dacă „va continua să înghită alte naționalități, acesta ar fi momentul să spunem *Halt!*”¹⁰⁰

Acțiunile lui Hitler îi erau deosebit de dăunătoare prim-ministrului britanic, Neville Chamberlain. Acesta nu numai că semnase Acordul de la München, care acum era clar încălcat, dar, dintr-o crasă lipsă de înțelegere a situației, le spusese ziariștilor, cu doar câteva zile înainte ca tancurile naziste să se îndrepte spre Praga, că „situația externă este mai puțin îngrijorătoare și îmi oferă mai puține motive de preocupare pentru posibile evoluții neplăcute decât cu ceva timp în urmă”¹⁰¹

După ocuparea rapidă a teritoriului ceh de către nașiști, Chamberlain era convins că nu se mai putea face nimic pentru redarea independenței Cehiei. În schimb, acum era momentul să fie prevenită continuarea expansiunii germane, mai ales în Polonia. Hitler spunea de mulți ani că voia să recupereze teritoriul german pierdut în favoarea Poloniei ca urmare